

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK III.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.5 (254)

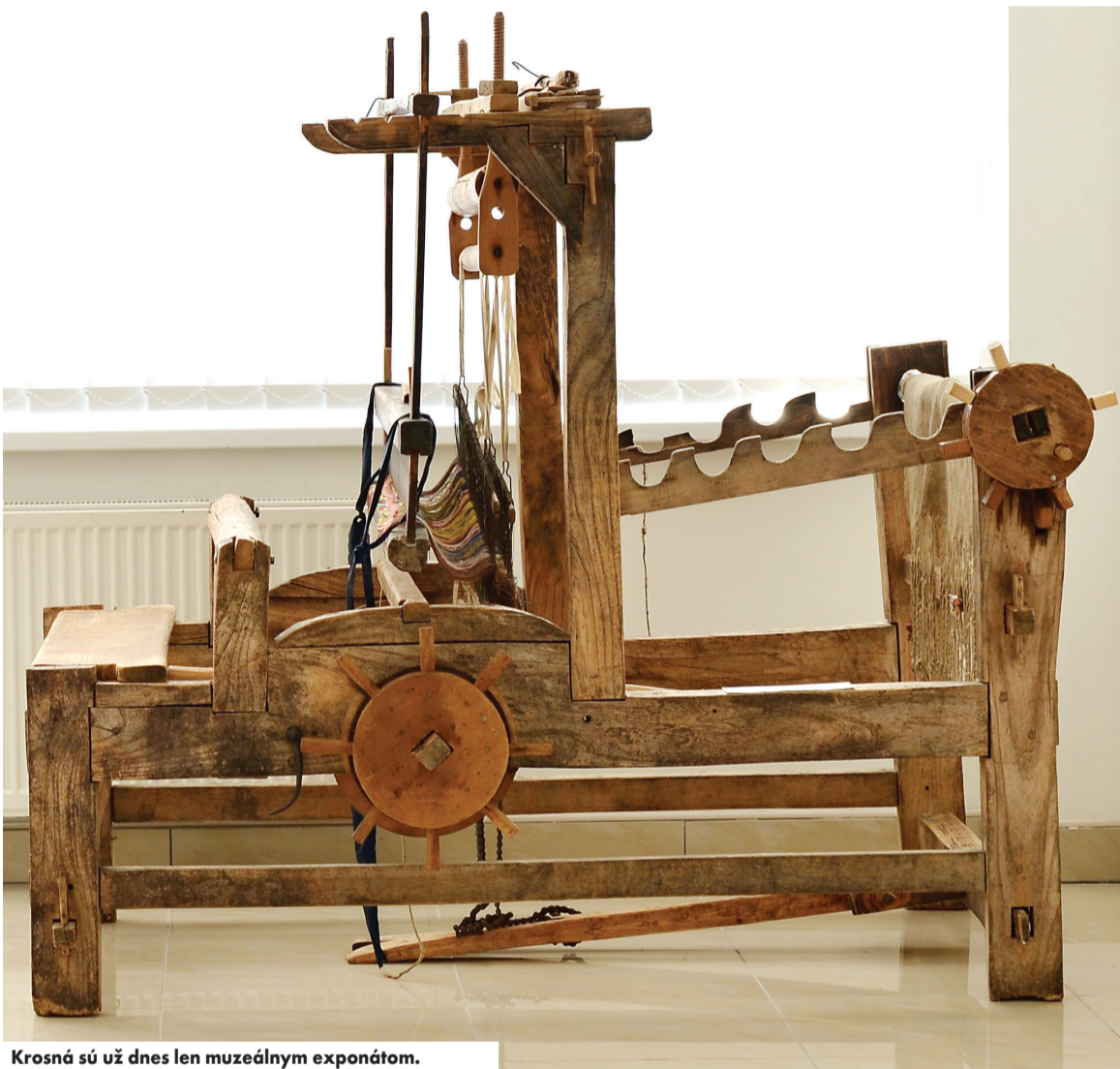
Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

Fabrika bez komína

(pokus o organizovanú výrobu plátna v Turzovke)

Pred takmer 80 rokmi sa započal sympatický pokus o zlepšenie hospodársko-ekonomickej situácie obyvateľov Turzovky. Začiatky boli slubné, nápad sa uviedol, získal si svojich stúpcov i podporovateľov, žiaľ, nepretrval dlho. Udusili ho bojové udalosti záveru druhej svetovej vojny a definitívne pochovala nastupujúca politická i ekonomická transformácia štátu. V každom prípade išlo o zaujímavý pokus o oživenie staršej domácej tradície spojenej s možnosťou ekonomického zisku pre povznesenie hospodársko-remeselnej úrovne tunajšieho obyvateľstva.

Za nápadom pokúsiť sa o organizovanú výrobu plátna v Turzovke stál učiteľ, riaditeľ Rímskokatolíckej ľudovej školy a v rokoch 1941 – 1943 aj člen poradného zboru (obecného zastupiteľstva) Ondrej Baliga. Vzorom mu bolo drotárske družstvo Svetom, ktoré vznikalo v tom čase a o ktoré sa zaslúžil nestor slovenského drotárstva Karol Guleja. Svoje zámery začal Baliga realizovať v roku 1942. Od turzovského farára a znalca kysuckých dejín Karola Točíka sa dozvedel, že aj v Turzovke kedysi vyrábali plátno. Veď už v roku 1735 pracovalo vo vtedajšej obci desať tkáčov. Aj v preurbárskom priestore Turzovčania uvádzali, že mali príjmy z pestovania lanu či konope. Keď o tom Baliga začal zisťovať ďalšie informácie, dopátral sa, že pôda v okolí Turzovky je veľmi vhodná práve na pestovanie lanu. A pretože tu bolo dosť chudobného ľudu, ktorý sa však rozhodne práce nebál, prišiel na myšlienku zorganizovať v Turzovke výrobu domáceho plátna. Tým by viacerí tunajší obyvatelia dostali zamestnanie priamo v obci a nemuseli by opúšťať svoj domov odchádzaním na zárobky. Začiatkom roka 1942 sa Baliga vybral do dvoch stredísk osád a kopaníc, ktoré si vytipoval – do druhej Korne a do Klína. Tam zorganizoval s miestnymi pracovníkmi poradny. Tretiu takúto poradu zorganizoval v Ústredí v členskej schôdzi miestnej HSLS. Porady vyvolali živý ohlas a na jar toho istého roku mal Baliga hotový aj súpis o prídely lanového semena, pričom mu ochotne pomáhali kolegovia učiteľia. Na jeseň pri prehliadke úrody vraj ľudia obdivovali bohatú úrodu lanu. Po jeho sprataní však nastal prvý problém. Ako vyrábať plátno, keďže tunajších tkáčov bolo málo, tí živorili a pestovatelia lanu radšej odvážali priadzu na Moravu, kde tkáči vedeli vyrábať dobré plátno. Ale ani tento problém mladého riaditeľa školy neodradil, práve naopak. Začal pripravovať pre záujemcov tkáčsky kurz. V novembri ho poradný zbor poveril, aby šiel do Rajca a vyjednal s miestnymi kolármi a výrobcami krosien zakúpenie 1-2 ks krosien, ktoré mali byť použité práve na pripravovaný trojtýždňový kurz. Ten sa začal v januári 1943 pod gesciou Štátneho ústavu pre zvelaďovanie živností v Turčianskom Sv. Martine za pomoci Okresného úradu v Čadci, obce i MO HSLS. Viedol ho Martin Valent, vedúci tkáčskeho oddelenia spomínaného ústavu. Po ukončení kurzu, ktorý mal veľký úspech, sa v nedeľu 31. januára 1943 konala za početnej účasti návštevníkov výstava prác účastníkov kurzu. Vystavené boli koberce, domáce plátno či rôzne tkanivá pre potreby v domácnostiach. Počet krosien i tkáčov sa postupne

Krosná sú už dnes len muzeálnym exponátom.

rozšíril a bol sústredený najmä v tých častiach obce, kde Baliga usporiadal svoje pracovné poradny. Pre značný národohospodársky význam lanu v tomto kraji vypracoval a rozmnožil iniciatívny riaditeľ pre každú osadu pracovné pokyny, do ktorých zosumarizoval dovtedajšie skúsenosti a znalosti pre správne pestovanie lanu, aby z neho mohlo byť kvalitné vlákno, a teda i cennejšie plátno. Aj pri rozmnožovaní pokynov po obci Baligovi výdatne pomáhali miestni učiteľia, ale aj starší žiaci. Ako skonštatovala dobová tlač: „*Akcia je postavená na nohy, treba ešte len ďalšieho pochopenia a podpory, aby sa stala v napredovaní požehnaním ľudu. Bude to ako s drotárskym remeslom, ktoré oživujeme, zdokonaľujeme, aby ľud nemusel vandrovat' po svete, ale našiel si chlieb doma. ... Keď sa podarí túto výrobu riadne zorganizovať nielen v jednotlivých domoch, ale aj v jednej veľkej budove, vznikne na Turzovke nová fabrika — bez komína!*“ Okrem vzedelávania, zaučania či nákupu krosien však bolo potrebné zorganizovať sa aj na inštitucionálnej úrovni.

V nedeľu 22. augusta 1943 popoludní sa v katolíckej škole konala pracovná porada pre tkáčov a záujemcov o domácu výrobu a na jej programe bolo zriadenie Odbočky Spolku pre zvelaďovanie domácej výroby, čo sa aj uskutočnilo. Valné zhromaždenie tejto pobočky sa uskutočnilo už o týždeň neskôr, kde si prítomní zvolili vlastné orgány. Prvým predsedom sa stal farár K. Točík, druhým predsedom Jozef Sučík, ktorý si sám vyrobil vlastné krosná, prvým tajomníkom bol zvolený organista Ján Baják a druhým tajomníkom Ondrej Baliga. K. Točíka asi v tomto prípade treba chápať skôr vo význame čestného predsedu. Na valnom zhromaždení sa hovorilo aj o tom, či by sa do tejto pobočky nemala sústrediť aj výroba kraslíc a hračiek, pretože vraj o plátno a kraslice bol nevhodný záujem. Po materiálnej stránke, dodaním 20 – 30 ks krosien malo turzovskej pobočke pomôcť Ústredie Spolku pre zvelaďovanie domácej výroby. Zaujímavé je, že na valnom zhromaždení v Turzovke sa zúčastnil aj Karol Guleja, ktorým tunajším tkáčom prisľúbil

pomoc drotárskeho družstva Svetom najmä pokiaľ ide o nitelnice. Všetko sa teda veľmi zdarne rozbehlo. V júni 1944 dostala turzovská pobočka dotáciu na nákup krosien od výboru Trenčianskej župy vo výške 7500 Ks. Činnosť tohto spolku sa úspešne rozvíjala vďaka predsedovi J. Sučíkovi a čestnej členke Márii Mačákovej. Posledná správa, ktorú sme našli, pochádza z 13. augusta 1944, keď sa v Útulni mala konať výročná pracovná schôdza. Dá sa však predpokladať, ako bolo spomenuté v úvode, že celú túto zaujímavú a chvályhodnú činnosť prerušili búrlivé udalosti SNP a následných bojov druhej svetovej vojny.

Dnes už o tejto zabudnutej kapitole našich dejín veľa nevieme. Nespomína ich kronika, archívne pramene len torzovite, jediným obsiahlejším dokladom pre nás boli dobové novinové správy. Len vďaka nim dnes vieme, že tkáčske remeslo v Turzovke malo aj svoje „zlaté obdobie,“ keď našich predkov titulovali turzovskými či kysuckými plátnikmi.

VÝROČIA ČLENOV

V máji 2020 oslávili okrúhle a polookrúhle životné jubileá členovia Spolku

MUDr. Viera Belková,
Turzovka

Zuzana Matejová,
Ostrava-Bartovice, ČR

JUDr. Peter Dlhopolček ml.,
Malachov

Želáme im všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

BLAHOŽELÁME

V tomto mesiaci oslávil svoje životné jubileum aj niekdajší turzovský farár Mons. Jozef Hrtvák. Počas svojho pôsobenia zanechal vo farnosti výraznú stopu, často a veľmi úzko spolupracoval a podporoval rôzne spolkové aktivity. Prostredníctvom nášho informátora mu prajeme všetko najlepšie, pevné zdravie, veľa síl a na príhovor jeho nebeského patróna sv. Jozefa aj hojnosť Božieho požehnaní. Ad multos annos!

OZNAM

V dôsledku protiepidemických opatrení musel aj náš Spolok na prelome apríla a mája pristúpiť k nepopulárnemu opatreniu. Po dôkladnom zvážení všetkých okolností sme nútení verejnosti oznámiť, že tohtoročný jubilejný, 15. ročník rezbárskeho plenára Drevené tajomstvá, ktorý sa mal v Turzovke konať začiatkom júla, je definitívne zrušený. O tom, či sa budú môcť konať ďalšie pripravované podujatia, budeme včas informovať prostredníctvom web stránky i informačného spravodajcu.

Korešpondenciu
zasielajte
na e-mail:
spolok.spt@gmail.com